

<https://doi.org/10.52326/csd2022.10>

ISSUES OF INCREASING THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE SERVICE SECTOR IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PROBLEME DE CREȘTERE A EFECIENȚEI ECONOMICE A SECTORULUI DE SERVICII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Svetlana BOGDANOVA, *PhD., Univ.lect.*
ORCID: 0000-0002-3588-8658

Technical University of Moldova, Stefan cel Mare str. 168, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract. The phenomenal and rapid development of the services sector on the basis of the scientific and technological revolution demonstrates the growing economic importance of services in the world. Transformation processes in this sector affect not only the stages of production of goods and services, but also the acceleration of personal needs of society. The law of the acceleration of needs, today manifests itself not only in the emergence of new needs, the expansion of their volume, but also in the change of their structure both in the direction of increasing the share of social needs of society, and in the direction of increasing the need for various forms of services for personal consumption. Intensive use of modern achievements of science leads to a contradictory reorganization of the service sector and the search for the most appropriate forms of functioning and development. Hence, there is a particular relevance of research and analysis of the problems of economic efficiency of the services sector in the Republic of Moldova.

Keywords: *Scientific and technological progress, services sector, needs, consumers, efficiency, economic mechanism, social needs.*

JEL classification: *L80*

Abstract. Dezvoltarea fenomenală și rapidă a sectorului serviciilor bazată pe revoluția științifică și tehnologică, demonstrează importanța economică în creștere a serviciilor în lume. Procesele de transformare din acest sector afectează nu numai etapele producției de bunuri și servicii, ci și accelerarea nevoilor personale ale societății. Legea creșterii nevoilor, astăzi se manifestă nu numai prin apariția unor noi nevoi, extinzându-le volumul, ci și prin modificarea structurii acestora atât spre creșterea ponderii nevoilor sociale ale societății, cât și spre creșterea nevoilor în diverse forme de servicii pentru consumul personal. Utilizarea intensivă a realizărilor științifice moderne conduce la o reorganizare contradictorie a sectorului serviciilor și la căutarea celor mai acceptabile forme de funcționare și dezvoltare. De aici și apare relevanța deosebită a cercetării și analizei problemelor de eficiență economică a sectorului serviciilor din Republica Moldova.

Cuvinte cheie: *progres științific și tehnologic, servicii, nevoi, consumatori, eficiență, mecanism economic, nevoi sociale.*

Introducere

Sectorul serviciilor joacă un rol important și în creștere în viața societății. Cu dezvoltarea sectorului serviciilor sunt asociate transformările socio-economice uriașe din lume. Astfel, datorită dezvoltării rapide a științei și tehnologiei în lume, nivelul de bunăstare și calitatea vieții populației a crescut. Populația are din ce în ce mai mult timp liber, iar preferințele consumatorilor devin din ce în ce mai complexe. Este cunoscut faptul că dezvoltarea rapidă a activității economice în sectorul serviciilor crește nivelul de specializare și concentrare a serviciilor, crește profitabilitatea acestora, îmbunătățește calitatea serviciilor prestate și îmbunătățește cultura de servire a clienților. Prin urmare, se poate observa că dezvoltarea efectivă a sectorului serviciilor este o reflectare a nivelului de dezvoltare al țărilor, atât din punct de vedere economic, cât și social.

Probleme de creștere a eficienței economice a sectorului de servicii în Republica Moldova.

Înainte de a începe analiza problemelor creșterii eficienței economice a sectorului serviciilor în Republica Moldova, este necesar, cel puțin pe scurt, să ne oprim asupra conținutului economic al serviciilor și să analizăm starea sectorului serviciilor într-o serie de țări străine.

Serviciile - sunt rezultatul unei activități care satisface nevoi personale și sociale, dar nu sunt întrucipate într-un produs material. O caracteristică a serviciilor este că, în primul rând, timpul furnizării și consumului lor, de regulă, coincide și, în al doilea rând, obiectul aplicării muncii este persoana însăși, în timp ce obiectul aplicării muncii în producția de bunuri materiale este o substanță sau o forță a naturii. Serviciile există doar în procesul creării lor și, de regulă, nu pot fi separate de producătorii lor. [1, p.8]

În conformitate cu teoria sectoarelor, sau teoria schimbărilor structurale, ai cărei autori sunt A. J. B. Fisher și C. Clark, se disting trei sectoare de producție socială: primar, secundar și terțiar. Primar include industriile ale căror activități sunt legate de obținerea de resurse primare - agricultura și industriile extractive. La secundar - industriile prelucrătoare și construcții. Sectorul terțiar acoperă sectorul serviciilor.

Sectorul serviciilor ca sector al economiei a început să fie evidențiat ca subiect al unor analize în a doua jumătate a secolului XX. Acest lucru se datorează faptului că volumul total de servicii furnizate în ultimele decenii și-a extins semnificativ limitele, de peste 5 ori. Astfel, putem afirma faptul că factorii de producție din sfera producției materiale au fost dislocați în sectorul serviciilor.

Creșterea bruscă a sectorului serviciilor se caracterizează printr-o tendință globală și principalul factor de creștere a PIB-ului și mecanismul principal de generare a locurilor de muncă. Nivelul de dezvoltare a sectorului serviciilor în țări este foarte diferit. Deci ponderea sectorului serviciilor în economia mondială este astăzi de peste 75%, în numărul total de angajați 70–75% și în numărul total de întreprinderi 90–95%. [2]

Tabelul 1. Ponderea valorii adăugate, a principalelor sectoare ale economiei ca procent din PIB-ul unui număr de țări străine pentru perioada 2018-2021, %

Țară	Agricultura, silvicultură și pescuit		Industrie (inclusiv construcții)		Sectorul serviciilor	
	2018 r.	2021 r.	2018 r.	2021 r.	2018 r.	2021 r.
<i>S.U.A</i>	0,91	1,06 (2020)	18,62	18,44 (2020)	80,47	80,5 (2020)
<i>Marea Britanie</i>	0,58	0,60	17,91	17,70	81,51	81,70
<i>Franța</i>	1,65	1,63	17,19	16,78	81,16	81,59
<i>Germania</i>	0,69	0,80	27,31	26,61	72,00	72,59
<i>Italia</i>	1,95	1,96	21,45	22,58	76,6	75,46
<i>Bulgaria</i>	3,38	3,73	22,4	23,04	74,22	73,23
<i>Federația Rusă</i>	3,39	3,80	32,55	33,21	64,06	62,99
<i>România</i>	4,33	4,35	28,19	27,78	67,48	67,87
<i>Polonia</i>	2,34	2,37	28,54	29,30	69,12	68,33
<i>Ucraina</i>	10,14	10,63	23,29	23,46	66,57	65,91
<i>Republica Moldova</i>	10,27	10,39	22,65	20,61	67,08	69,00

Sursa: <https://data.worldbank.org/indicator> (data vizitei: 27.10.2022)

Analizând datele din tabelul 1, observăm că diferențele de indicator (ponderea în PIB) pentru perioada analizată ne permit să împărțim toate țările în patru grupe. Primul grup include țări cu cea mai mare pondere a valorii adăugate din PIB - peste 80% (SUA, Marea Britanie, Franța). Țările din a doua grupă se apropie de prima, cu o pondere a valorii adăugate din sectorul serviciilor, care a ajuns la 70-79%. Acest grup include Germania, Bulgaria, Italia. În a treia grupă, ponderea sectorului serviciilor este de 60-69%. Printre țările din acest grup se numără Republica Moldova, Polonia, România, Ucraina, Federația Rusă. Al patrulea grup include țări cu o pondere relativ scăzută, sub 60%, a valorii adăugate din sectorul serviciilor în PIB (aceste țări nu sunt enumerate în tabel). Acestea sunt Burundi, Ghana, Botswana, Mali etc.

Indicatorii înalți ai ponderii sectorului serviciilor în țările dezvoltate sunt asociați cu procesul de globalizare a serviciilor. Schimbul internațional de servicii se realizează în principal între țările dezvoltate și se caracterizează printr-un grad ridicat de concentrare. Liderii în rândul țărilor dezvoltate sunt SUA, Franța, Marea Britanie, Olanda (cei mai mari exportatori de servicii), precum și Germania, Japonia, Italia (cei mai mari importatori de servicii). [3, p.77]

În consecință, în ceea ce privește ratele de creștere în toate aceste țări, complexul de servicii de afaceri și profesionale, reprezentat de servicii de marketing, publicitate, management, leasing, cercetare științifică, precum și servicii de informare și informatică, consultanță, audit și contabilitate etc. , este constant lider. În funcție de aceste servicii includ difuzarea noilor tehnologii în economie, dezvoltarea și diseminarea modelelor organizaționale și manageriale, metode de creștere a eficienței utilizării resurselor etc. Cele mai rapide volume de informații și servicii și tehnologii informatice, a căror utilizare accelerează procesele de informatizare și digitalizare. [4, p.36]

Societatea informațională este următorul pas în dezvoltarea istorică a omenirii, în care domină produsele și serviciile informaționale. Principalul criteriu al societății informaționale este determinarea cantității și calității informațiilor furnizate, transmiterea și prelucrarea eficientă a acestora, precum și disponibilitatea informațiilor pentru toată lumea datorită costului redus al acestora. Conceptul de informaționalism i-a permis lui M. Castells să aducă o contribuție semnificativă la dezvoltarea societății informaționale, unde informația stă la baza productivității muncii [5, p. 39].

Pe teritoriul Republicii Moldova, evoluția serviciilor a fost lentă. Acest lucru s-a datorat multor factori de natură politică și socio-economică. În condițiile economiei administrativ-comandante a Republicii Moldova, serviciile erau reprezentate de o listă restrânsă de activități care se aflau sub conducerea și controlul direct al statului. La acea vreme, serviciilor li s-a acordat un loc secundar în raport cu producția industrială prioritară, ceea ce se manifesta în principiul rezidual al finanțării, nivelul scăzut al componenței calificate profesional a majorității lucrătorilor angajați. [4, c.44].

Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova în anul 2021, cifra de afaceri din comerțul cu amănuntul (cu excepția comerțului cu autovehicule și motociclete) s-a majorat cu 12,2% (în prețuri comparabile) față de anul 2020. În același timp, cifra de afaceri pentru serviciile de piață prestate populației în anul 2021 s-a majorat cu 71,3% (în prețuri comparabile) în raport cu anul 2020, pe fundalul reducerii indicatorului în cauză în anul 2020 față de anul 2019 cu 15,7%. Cifra de afaceri pentru serviciile de piață prestate, în principal, întreprinderilor, în anul 2021 (în prețuri curente) a înregistrat o creștere cu 28,1% în raport cu anul 2020, pe fundalul reducerii indicatorului în anul 2020 față de anul 2019 cu 15,5%. [6, p.31].

Sectorul serviciilor din Republica Moldova se dezvoltă activ, cu toate acestea, ratele sale de creștere nu sunt încă suficiente. Cu toate acestea, această evoluție se datorează mai multor factori obiectivi. Se pot distinge următoarele grupe principale de factori care afectează eficiența economică a sectorului serviciilor din Republica Moldova:

- Progresul științific și tehnologic, combinat cu dezvoltarea piețelor financiare (creșterea dimensiunii și complexității producției, apariția și dezvoltarea de noi tehnologii informaționale, servicii financiare ale băncilor, companiilor de asigurări și altor instituții financiare) reprezintă un factor primordial în structură. de dezvoltare a serviciilor;
- catalizatori economici (creșterea bunăstării materiale a oamenilor, creșterea cantității de timp liber, „creșterea abundenței” se realizează prin modificarea percepției consumatorului asupra bunurilor, dezvoltarea unor noi forme de concurență);
- catalizatori socio-demografici (raportul naștere-deces, creșterea numărului de femei care lucrează, îmbătrânirea națiunilor, complicarea relațiilor de familie);
- catalizatori culturali și valorici (globalizarea societății, internaționalizarea schimbului de servicii);
- mediul natural (limitarea și deficitul de materii prime);
- modificări politice și juridice (liberalizarea reglementării de stat a sectorului serviciilor).

Pe baza celor de mai sus, se poate observa că factorii care afectează eficiența economică a sectorului serviciilor în Republica Moldova indică dependența sectoarelor industriale ale economiei de dezvoltarea sectorului serviciilor: dacă dezvoltarea sectorului primar și sectoarele secundare nu

este însoțită de o dezvoltare adecvată a sectorului serviciilor, ceea ce duce la o încetinire a unei astfel de creșteri în viitor. Acest lucru se datorează complicației producției, saturației pieței cu mărfuri atât de cerere zilnică, cât și individuală, cu creșterea rapidă a progresului științific și tehnologic, ceea ce duce la inovații în viața societății. Toate acestea sunt imposibile fără existența unor servicii de informare, financiare, de transport, asigurări și alte tipuri de servicii. De asemenea, serviciile sunt parte integrantă a comerțului cu mărfuri (în special cele complexe din punct de vedere tehnic), întrucât vânzarea mărfurilor necesită o rețea din ce în ce mai dezvoltată, care constă în principal din servicii prestate în timpul vânzării și servicii post-vânzare. [4, c.116].

În legătură cu ultimele evenimente din lume, pandemia de Covid-19, situația militară din Ucraina, a creat anumite probleme în îmbunătățirea eficienței economice a sectorului de servicii din Republica Moldova. Aceste probleme sunt astăzi de o importanță deosebită pentru Republica Moldova. Deci, în țară, din cauza șocului economic provocat, s-a format o incertitudine economică ridicată, care limitează activitățile întreprinderilor din sectorul serviciilor. Crește și intensitatea impactului negativ al cererii insuficiente asupra furnizării de servicii, ca urmare a creșterii costului serviciilor. Următorii factori reprezintă restricții semnificative pentru îmbunătățirea eficienței economice a sectorului serviciilor:

- ✓ creșterea inflației pe fondul tensiunilor politice și economice continue;
- ✓ politica monetară strictă a guvernului;
- ✓ criza energetică;
- ✓ nivel ridicat de impozitare;
- ✓ reducerea cererii efective din partea populației;
- ✓ lipsa resurselor financiare din partea antreprenorilor.

Influența acestor factori obligă antreprenorii și potențialii consumatori de servicii să economisească și să cumpere doar cele mai necesare. Ca urmare, se constată o reducere a volumului activității antreprenoriale în sectorul serviciilor și o scădere a profiturilor. Și, de asemenea, agenții economici din sectorul serviciilor sunt nevoiți să: amâne plățile comerciale, facturile de utilități, împrumuturile bancare și să reducă personalul sau să trimită angajații în vacanțe neplătite, pierzându-și în același timp potențialul competitiv pe piață. Sectorul serviciilor, spre deosebire de alte sectoare ale economiei, depinde în mare măsură de fluctuațiile dinamicii cererii consumatorilor. În consecință, a apărut o problemă acută în menținerea și dezvoltarea activă a acestui sector al economiei, nu numai în Republica Moldova, ci în întreaga lume.

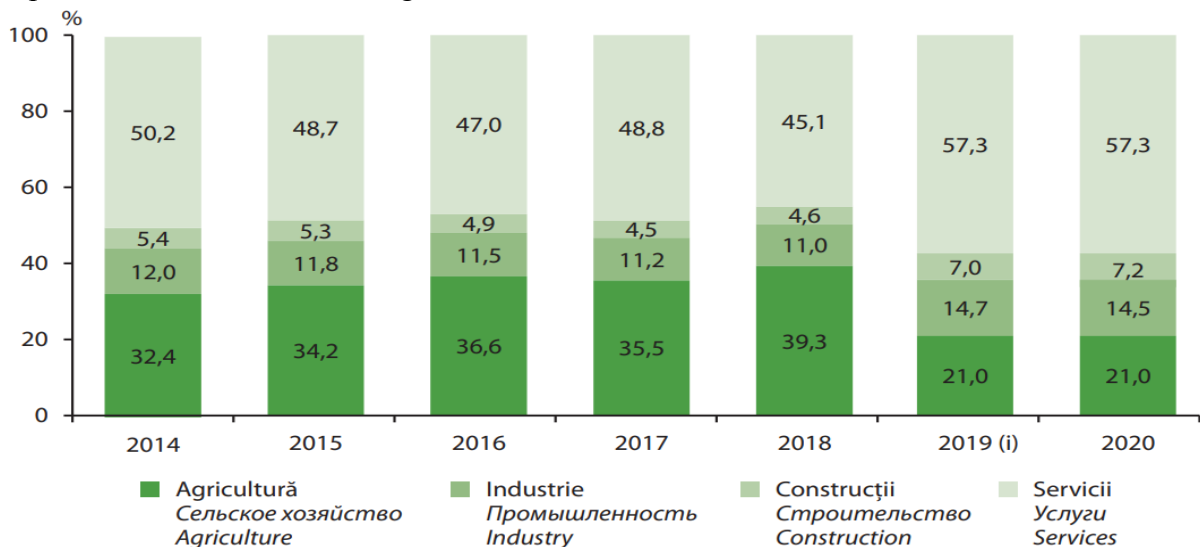

Figura 1. Populația ocupată a Republicii Moldova pe sectoare ale economiei pentru perioada 2014-2020 [7, p.66]

Una dintre principalele sarcini de creștere a eficienței economice în stadiul actual al economiei este creșterea gradului de ocupare a resurselor de muncă în sectorul serviciilor. Creșterea numărului de angajați din sectorul serviciilor se desfășoară într-un ritm rapid, ceea ce determină schimbări importante în structura ocupării forței de muncă în economie. Schimbările structurale din sectorul serviciilor sunt destul de strâns legate de schimbările în numărul de angajați în acest sector. Analizând datele din Fig. 1, se poate observa că pe piața muncii din Republica Moldova s-au observat de multă vreme schimbări, deși în anumite etape au avut loc cu mai mult sau mai puțină intensitate. Sectorul agricol și serviciile au avut cele mai mari ponderi în populația ocupată, respectiv, cu 21,0% și 57,3%, în timp ce industria și construcțiile au constituit - 14,5% și 7,2% din totalul persoanelor ocupate în vârstă de 20-64 ani în 2020 [6].

Creșterea ponderii persoanelor ocupate în sectorul de servicii al Republicii Moldova este provocată de scăderea ponderii persoanelor ocupate în agricultură și în industrie. În ultimele decenii, migrația activă a populației a devenit o problemă serioasă pentru Republica Moldova. Această problemă a apărut pe piața muncii în prezența unor deficiențe în sistemul de remunerare. De regulă, aceasta determină o schimbare în structura demografică a ocupării forței de muncă nu numai în sectorul serviciilor, ci și în alte sectoare ale economiei. Modificarea condițiilor demografice de satisfacere a nevoilor sectorului serviciilor în resurse de muncă necesită un anumit sistem de măsuri economice care să vizeze creșterea atractivității muncii în acest domeniu, în special în domeniul serviciilor sociale. Întrucât angajații din acest domeniu sunt asociați cu o creștere a nivelului educațional, cultural și tehnic și cu întărirea sănătății populației. În special, una dintre aceste măsuri ar trebui să fie îmbunătățirea în continuare a remunerației lucrătorilor din sectorul serviciilor.

Concluzii

Astfel, problemele creșterii eficienței economice a sectorului de servicii în Republica Moldova sunt complexe și multifacetate. Așadar, în ciuda accelerării clare și a dezvoltării dinamice a sectorului serviciilor, datorită mai multor factori obiectivi identificați și descriși în articol, este greu să sperăm la o integrare demnă a Republicii Moldova în economia mondială. Acest lucru se datorează faptului că creșterea ponderii sectorului serviciilor în PIB în Republica Moldova la nivelul țărilor dezvoltate se datorează în principal volumului producției din sectorul serviciilor și creșterii prețurilor la servicii. De asemenea, ponderea persoanelor ocupate în sectorul serviciilor din Republica Moldova este provocată de o reducere a ponderii angajaților în agricultură și în industrie.

Întrucât mecanismul de prestare a serviciilor este o verigă în aproape toate tipurile de activitate economică, este necesară consolidarea tendinței de integrare a componentelor de producție și servicii în procese tehnologice uniforme, complexe și structuri economice. În viitor, această tendință este probabil să continue, dar pe măsură ce industriile ating un grad ridicat de maturitate, se va manifesta printr-o interacțiune mai complexă a factorilor de creștere și suprimarea acesteia; fără îndoială, depășirea resurselor în cadrul sectorului serviciilor în sine va crește.

Șocul economic din cauza pandemiei de COVID-19 și situația militară din Ucraina exacerbează inegalitățile, crește sărăcia și duce la o incertitudine economică ridicată și la destabilizare socială și politică în Republica Moldova și alte țări europene, precum și capacitatea guvernelor de a sprijini populația este limitată.

În funcție de nivelul veniturilor, condițiile de viață, profesie, sferele de activitate economică, oamenii vor resimți șocul economic care însoțește pandemia și operațiunile militare din Ucraina în moduri diferite, ceea ce nu va permite evitarea șocurilor abrupte și menținerea competitivității serviciilor moldovenești. În condițiile acestei situații, în sprijinul economiei naționale, procesele pieței serviciilor din Republica Moldova sunt determinate de întărirea procesului de globalizare a serviciilor. Din punctul de vedere al globalizării serviciilor, un astfel de rezultat al noilor tehnologii precum delocalizarea producției de servicii este de o importanță fundamentală, drept urmare multe servicii se desprind de pământul național și dobândesc capacitatea de a participa la tranzacțiile comerciale pe piețele externe. În viitor, ne putem aștepta la mai multe progrese în depășirea obstacolelor existente și îmbogățirea în continuare a sistemului de schimb internațional datorită fluxurilor tot mai mari de produse necorporale, inclusiv cele cu un conținut științific ridicat.

Referințe:

1. Шнейдерман И.М. Статистика услуг. Издательство «Статистика», Москва, 1974г. с.152
2. Indicatori de dezvoltare mondială. Economie și creștere economică. World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator> (data vizitei: 27.10.2022).
3. Уколов А. В., Статья “Влияние глобализации на развитие сферы услуг” Вестник Самарского государственного аэрокосмического университета, № 2, 2005, с.77
<file:///C:/Users/User/Downloads/vliyanie-globalizatsii-na-razvitiie-sfery-uslug.pdf> (data vizitei: 05.11.2022).
4. Богданова С.Н., Сфера социальны услуг в Республике Молдова: Основы, концепции, методы/Издательство GlobeEdit//2018, ISBN:978-613-8-25768-4 с.219
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / пер. с англ., под ред. О. И. Шкартана. М.: ГУ-ВШЭ, 2000. 608 с.
6. Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, Breviar statistic, Moldova în cifre, edițiile 2022. https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2022/Moldova_in_cifre_editia_2022.pdf (data vizitei: 01.11.2022).
7. Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2021 https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2021/3_AS.pdf с.66 (data vizitei: 01.11.2022).
8. Петров, А. Н. Концептуализация подходов к формированию целостной теории услуг / А. Н. Петров, Г. А. Карпова, Л. В. Хорева // Известия СПбУЭФ., 2012. № 1. с. 40–50.
9. U.S. Census Bureau. "Snapshot of Service Industries: 2020" <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2020/econ/snapshot-service-industries.pdf> (data vizitei: 02.11.2022).